

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH

Biuletyn

DOKUMENTY ROBOCZE • EKSPERTYZY • KOMUNIKATY • OPINIE • LISTY

SERIA Z • NR 91 - 2002 • LICZBA STRON 4 (s. 659-662) • © PISM • NR EGZ. PISM 3.20

DOKUMENTY ROBOCZE

Strategia bezpieczeństwa narodowego Litwy

Katarzyna Korzeniewska-Wołek

28 maja 2002 r. Sejm Republiki Litewskiej zatwierdził nową „Strategię bezpieczeństwa narodowego”. Jej zadaniem jest „określenie wizji rozwoju państwa, jego interesów narodowych oraz działań potrzebnych do ich realizacji”. Zakres podejmowanych w dokumencie zagadnień wykracza poza kwestie bezpieczeństwa i obronności. Zawarte w nim zasadnicze tezy są podstawą dla tworzenia planów i doktryn o charakterze szczegółowym. W dokumencie pojawia się także zastrzeżenie, iż do czasu weryfikacji założeń aktualnej „Strategii...”, o bieżącej polityce bezpieczeństwa będą decydowały: harmonogram realizacji zadań związanych z przystępowaniem Litwy do NATO i Unii Europejskiej oraz konieczność odpowiedzi na zagrożenie międzynarodowym terroryzmem.

Założenia polityki bezpieczeństwa sformułowano poprzez usytuowanie stanu bezpieczeństwa Litwy w kontekście uwarunkowań o charakterze międzynarodowym. Autorzy dokumentu ocenili, że „dzisiejsze umiejscowienie Litwy w międzynarodowym systemie bezpieczeństwa jest najkorzystniejsze od dziesięciu lat”. Zapewnienie bezpieczeństwa Litwie w ramach tego systemu ma polegać na budowaniu bezpieczeństwa regionalnego, europejskiego i globalnego. Litwa przyczynia się do budowania międzynarodowego bezpieczeństwa poprzez antycypowany udział w NATO i UE. Niepodległość kraju jest szeroko uznawana. Stwierdza się, iż „RL nie widzi obecnie bezpośredniego zagrożenia militarnego dla bezpieczeństwa narodowego, dlatego też żadnego obcego państwa nie uważa za wroga”. Wśród uwarunkowań polityki bezpieczeństwa uwzględniono również proces globalizacji, postrzegając go jednakże nie w kategoriach zagrożenia, ale jako zjawisko ambiwalentne z punktu widzenia interesów bezpieczeństwa państwa.

W „Strategii...” wyszczególniono dwie kategorie interesów: **żywotne i pierwszorzędne**. Wśród żywotnych dokument wymienia: utrzymanie suwerenności państwa, jego terytorialnej integralności i porządku konstytucyjnego oraz zagwarantowanie praw, pokoju i dobrobytu jego obywateli. Interesy pierwszorzędne to te, których trwale naruszenie mogłoby doprowadzić do zagrożenia interesów żywotnych. W tym wypadku określono warunki zewnętrzne, mające zapewnić bezpieczeństwo Litwy. Są to: stabilność globalna i regionalna, istnienie wolności i demokracji w Europie Środkowej, Wschodniej i w krajach bałtyckich, „otwartość i przewidywalność polityk bezpieczeństwa wszystkich krajów przestrzeni euroatlantyckiej”, zapewnienie państwu alternatywnych źródeł surowców strategicznych oraz bezpieczeństwo ekologiczne regionu. W „Strategii...” nie zdefiniowano jednakże pojęcia „przestrzeń euroatlantycka”, o której wspomniano powyżej.

Wyzwania, czynniki ryzyka i zagrożenia – to przyjęte w „Strategii...” kategorie, określające hierarchię negatywnych uwarunkowań bezpieczeństwa, przy czym autorzy dokumentu wskazali głównie czynniki ryzyka i zagrożenia. Do pierwszych zaliczono „demonstracje siły militarnej, prowokacje i groźby użycia siły” wysuwane przez inne państwa, zależność od jednego dostawcy surowców strategicznych i kapitału pochodzącego ze strefy o słabej i niestabilnej gospodarce rynkowej, nierównomierny rozwój społeczno-ekonomiczny kraju, korupcję, rozprzestrzenianie się broni masowego rażenia oraz ryzyko katastrof ekologicznych lub naturalnych. Wśród zagrożeń na pierwszym miejscu wymieniono terroryzm, z zastrzeżeniem, że ma on charakter zagrożenia zewnętrznego wobec RL. W katalogu zagrożeń wewnętrznych umieszczono m.in.: działalność szarej strefy w sferze finansów, rozwój przestępczości zorganizowanej oraz działalność obcych wywiadów na terytorium RL.

Zgodnie z przyjętymi w „Strategii” założeniami, **główne cele litewskiej polityki bezpieczeństwa** to: zagwarantowanie realizacji żywotnych i pierwszorzędnych interesów, neutralizacja zagrożeń i zapobieganie przeradzaniu się czynników ryzyka w zagrożenia. Wskazano zasady i kierunki realizacji celów polityki bezpieczeństwa. Ich zapewnienie wymaga, zdaniem autorów, „utrzymania osiągnięć i pozytywnych zmian ostatniego dziesięciolecia”. Można tu domniemywać, że chodzi o odzyskanie niepodległości i ustanowienie demokracji. Za najlepszy sposób realizacji tego wymogu Litwini uznali przystąpienie własnego kraju oraz Estonii i Łotwy do NATO i UE.

W dokumencie sformułowano także zasady polityki zagranicznej, polityki obronnej i bezpieczeństwa wewnętrznego, których realizacja ma prowadzić do urzeczywistnienia celów polityki bezpieczeństwa. Owe „zasady” to: osiągnięcie dobrobytu i stabilizacji wewnętrznej (1); zdolność odstraszenia, osiągnięta dzięki wiarygodnej polityce obronnej (2); integracja i stabilizacja w przestrzeni euroatlantyckiej (3). Dobrobyt i stabilizacja wewnętrzna (1) rozumiane są tu jako zwalczanie przestępczości zorganizowanej i korupcji, zagwarantowanie praw człowieka i obywatela oraz zapewnienie równomiernego rozwoju społecznego przy łagodzeniu negatywnych społecznych skutków transformacji. Odstraszanie poprzez wiarygodną obronę (2) to streszczenie podstawowych zasad polityki obronnej. Zawarta w dokumencie definicja mówi, że „na obronność państwa składają się: bezpieczeństwo wojskowe i opór obywatelski”. Podstawowe zasady polityki obronnej to, w myśl „Strategii...”: demokratyczna kontrola nad armią i wzajemne zaufanie cywili i armii; wiarygodność obrony, zakładająca wzmacnianie systemu obronności; gotowość do powszechnej i bezwarunkowej obrony; solidarność euroatlantycka oraz realizacja zobowiązań międzynarodowych i międzynarodowa współpraca wojskowa. Integracja i stabilizacja euroatlantycka (3) oznaczać ma, że „system bezpieczeństwa narodowego RL rozwija się jako część wspólnego, europejskiego systemu bezpieczeństwa i jako część transatlantyckiego systemu obrony. RL przy pomocy środków polityki zagranicznej i wewnętrznej dąży do wszechstronnej i pełnej integracji z przestrzenią euroatlantycką”. W ramach tego dążenia wskazano cele cząstkowe, m.in. członkostwo w NATO i UE, „które są dwoma równorzędnymi priorytetami polityki bezpieczeństwa LR” oraz utrzymywanie dobrych stosunków sąsiedzkich i współpracę regionalną. „RL uważa za priorytet współpracę

w regionie Morza Bałtyckiego, w Europie Północnej i z Federacją Rosyjską. RL rozwija i wzmacnia stosunki dwustronne i wielostronne. Podobnie prowadzona jest specyficzna polityka, na przykład pragmatyczna, selektywna współpraca z Białorusią”.

Sposoby i środki realizacji strategii bezpieczeństwa przedstawiono w dokumencie w postaci programu reformowania i umacniania państwa oraz zarysu jego polityki zagranicznej. Doprecyzowano i uszczegółowiono treść wcześniej sformułowanych zasad, poprzez wskazanie trzech głównych sposobów realizacji strategii bezpieczeństwa: „formowanie środowiska bezpieczeństwa” (1), umacnianie bezpieczeństwa wewnętrznego (2) i wzmocnienie zdolności do odpowiedzi na zagrożenia (3).

„Formowanie środowiska bezpieczeństwa” (1) polegać ma na integracji i członkostwie w NATO i UE oraz współpracy międzynarodowej i umacnianiu dobrych stosunków sąsiedzkich. Integrację z NATO zdefiniowano nie tylko jako dążenie do członkostwa, ale też jako współpracę z poszczególnymi krajami NATO. Wyróżniono osobno strategiczne partnerstwo ze Stanami Zjednoczonymi. Środkiem integracji ma być też współpraca z krajami dążącymi do członkostwa, wśród których szczególnie uwzględniono trójstronną współpracę z Estonią i Łotwą, polegającą na „rozbudowie powstałych wspólnych jednostek wojskowych i instytucji kształcenia oraz obiektów infrastruktury obronnej, jako części przyszłej zintegrowanej struktury wojskowej NATO”. Kolejnym środkiem budowania środowiska bezpieczeństwa ma być członkostwo w UE. Tu jest mowa głównie o dostosowaniu się do wymogów członkostwa oraz o efektywnym wykorzystaniu środków udzielanych na rzecz Litwy przez UE i poszczególne państwa członkowskie. Jednocześnie zadeklarowano „solidarność ze wspólną polityką zagraniczną UE i uczestnictwo we wspólnym formowaniu europejskiej polityki bezpieczeństwa i obrony, jako czynnika uzupełniającego i wzmacniającego transatlantyckie partnerstwo USA i Europy w dziedzinie bezpieczeństwa”. W ramach współpracy międzynarodowej i umacniania dobrych stosunków sąsiedzkich w celu budowania środowiska bezpieczeństwa określono cele i zasady współpracy z poszczególnymi krajami i regionami. Na pierwszym miejscu wskazano „współpracę w regionie Morza Bałtyckiego”, gdzie wymieniono m.in. dwa jej poziomy: trójstronną (m.in. wojskową) współpracę z Estonią i Łotwą oraz ścisłą – wielostronną i dwustronną – współpracę z krajami nordyckimi (Danią, Finlandią, Islandią, Norwegią, Szwecją), „które udzielają Litwie dużej pomocy w przygotowaniach do członkostwa w NATO i UE”. Kooperacja w regionie bałtyckim polegać ma również na udziale Litwy w inicjatywach regionalnych podejmowanych przez UE, jej poszczególnych członków, a także przez Stany Zjednoczone, a polegających na „stymulacji zaangażowania Rosji do praktycznej, obustronnie korzystnej współpracy z Zachodem”. W ramach działań mających na celu utrzymanie dobrosąsiedzkich stosunków, na drugim miejscu, po współpracy w regionie bałtyckim, wymienione jest strategiczne partnerstwo z Polską: „Ze względu na swoje położenie geograficzne, Polska uznawana jest za konieczne ogniwo w integracji litewskiej infrastruktury gospodarczej, informacyjnej, komunikacyjnej i energetycznej do odpowiednich systemów Europy Zachodniej, oraz włączaniu infrastruktury obronnej [Litwy] do zintegrowanej struktury wojskowej NATO”. Jako element współpracy międzynarodowej i stosunków dobrosąsiedzkich, omówiono relacje z Federacją Rosyjską. Zaakcentowano współdziałanie w dziedzinie wykorzystywania „środków budowy zaufania i bezpieczeństwa”.

Osobno potraktowano kwestię sąsiedztwa z Obwodem Kaliningradzkim FR. „RL współpracuje z Rosją, zapewniając jej tranzyt wojskowy z i do Obwodu Kaliningradzkiego przez terytorium RL na zasadach obustronnie akceptowanych i uregulowanych prawnie. Tranzyt odbywa się w oparciu o zasady dorocznie przedłużanego dwustronnego porozumienia i odpowiada wymogom ustawowym i innym normatywnym aktom prawnym RL. Litwa jest zasadniczo zadowolona z obecnego funkcjonowania regulacji tranzytu wojskowego. Zbliżające się członkostwo w NATO i UE nie zmienia litewskiej postawy, obliczonej na współpracę z Rosją i zapewnienie rosyjskiego tranzytu cywilnego, komercyjnego i wojskowego przez terytorium RL na warunkach, które nie byłyby sprzeczne z Układem z Schengen”.

Osobno omówiono także stosunki sąsiedzkie z Białorusią, precyzując znaczenie użytego wcześniej terminu „selektywnej, pragmatycznej współpracy”. Jest to mianowicie współdziałanie w dziedzinie kontroli granic, stosowania środków budowy zaufania i bezpieczeństwa oraz kontakty z organizacjami pozarządowymi i przedstawicielami mediów.

Drugim sposobem realizacji celów strategii bezpieczeństwa ma być „wzmacnianie bezpieczeństwa wewnętrznego, ekonomicznego i socjalnego” (2). W tej części dokumentu wskazano, jak się wydaje, największe braki w dziedzinie bezpieczeństwa wewnętrznego. Mówi się w niej o kontroli i zapobieganiu rozwojowi przestępczości, ochronie informacji, ochronie środowiska oraz bezpieczeństwie socjalnym i ekonomicznym, którego brak zagraża stabilizacji wewnątrz kraju. Ze szczególną uwagą potraktowano kwestię bezpieczeństwa ekonomicznego czyli kontrolę państwa nad strategicznymi sektorami gospodarki i niedopuszczalność dominacji pojedynczych, krajowych lub zagranicznych, inwestorów w tych sektorach.

Trzecim sposobem realizacji strategii bezpieczeństwa jest „umacnianie zdolności do odpowiedzi na zagrożenia” (3). Chodzi tu o wzmocnienie zdolności wojskowych, przez co rozumie się dalszą przebudowę struktur obronnych kraju przy optymalnym zrównoważeniu zdolności obronnych w stosunku do zagrożeń, zobowiązań międzynarodowych i przy uwzględnieniu posiadanych zasobów (wykształcenie i utrzymanie na odpowiednim poziomie dobrze dowodzonych sił zbrojnych, możliwość przyjęcia pomocy sojuszników na własnym terytorium). Wymieniono też: wzmocnienie wywiadu, kontrwywiadu i ochrony informacji niejawnej, ugruntowanie systemu zarządzania kryzysowego oraz systemu obywatelskiego oporu.

Litewska „Strategia bezpieczeństwa narodowego” powstała i została zatwierdzona jako realizacja wymogów NATO, które oczekuje od kandydatów przygotowania podobnego ramowego dokumentu. Może ona mieć znaczenie w polityce wewnętrznej Litwy jako zobowiązanie do kontynuowania określonych reform i dążeń. W tekście „Strategii...” kilkakrotnie powtarzane są niektóre cele i zadania. Może to mieć związek z dążeniem autorów do maksymalnej spójności, ale wynika też stąd, że RL jest państwem młodym, dążącym do wewnętrznego udoskonalenia i wzmocnienia się przy zapewnieniu sobie podstawowego warunku dla pomyślnego przebiegu tych procesów – bezpieczeństwa zewnętrznego. Stąd niemal wszystkie postulaty i zasady przedstawione w dokumencie mają, z punktu widzenia trwałości i rozwoju państwa, charakter elementarny.